

POJETÍ PRACOVNÍHO PRÁVA V PRVNÍ ČSR

LADISLAV VOJÁČEK

Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, ČR

Abstract in original language

Článek pojednává o pokusech prvorepublikové právní vědy vymezit pracovní právo jako samostatnou součást právního řádu. Zmiňuje se také o snaze zavést na právnických fakultách výuku tzv. dělnického práva.

Key words in original language

Pracovní právo; dělnické právo

Abstract

The article describes the attempts by the legal theory in the period of the First Czechoslovak Republic to define Labour Law as a separate branch of law. The efforts to teach the so-called Workers Law at law faculties is mentioned as well.

Key words

Labour Law; Workers Law

Úvodem

Pracovní právo se u nás jako samostatné právní odvětví zformovalo vlastně až ve druhé polovině dvacátého století, tedy ve specifických podmínkách pounorového Československa a pod vlivem sovětského členění právního řádu. Přesto není obtížné zjistit, že zákonodárce začal reagovat na faktickou nerovnost stran pracovní smlouvy, která pracovněprávní vztahy odlišuje od jiných obligačních poměrů, už od konce 19. století. Zřetelně se tento nový přístup promítl zejména do tzv. dělnické novely živnostenského řádu a do novely všeobecného občanského zákoníku z roku 1916. Ve Všeobecném slovníku právním¹, vydaném na samém konci 19. století, ovšem heslo Pracovní právo ještě nenajdeme a ve Slovníku veřejného práva československého ještě v roce 1934 Emil Hácha o pracovním právu oprávněně napsal, že „jest spíše jen souborný název pro předměty nové právnické disciplíny, než ustálený právní pojem“².

---

¹ *Všeobecný slovník právní. I. – V.* Pořádá a vydává F. X. Veselý. Praha: nákladem vlastním, 1896 – 1899.

² *Slovník veřejného práva československého. III.* Heslo: *Pracovní právo* (E. Hácha). Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 423.

Abychom si potvrdili pravdivost Háchova konstatování o neustálenosti pojmu pracovní právo, uvedeme už na tomto místě vyjádření dvou předních československých civilistů Jana Krčmáře a Jaromíra Sedláčka. Pražský profesor Jan Krčmář pojmání pracovního práva jako samostatné disciplíny striktně odmítal. Do zmíněného Slovníku veřejného práva československého napsal, že sjednocení pracovního práva neodpovídá zákonodárným a výukovým tradicím, ani rozřídění úředních kompetencí. Jeho sjednocení podle něj odporuje také fakt, že je z části právem soukromým a z části veřejným (správním) a že pracovní poměry se svou povahou liší natolik, že „jednotné pracovní právo se pro ně naprosto nehodí“³. Brněnský profesor Jaromír Sedláček naopak psal o „právu pracovním neboli dělnickém“ jako zvláštním oddílu právního řádu a konstatoval, že „jest mnohá výhoda v tomto systematickém zpracování práva dělnického“, nicméně při tom hrozí nebezpečí, že se setře souvislost s jinými ustanoveními občanského práva. Z toho dovozoval, že o služební smlouvě bude třeba pojednat jednak z pohledu práva pracovního a jednak z pohledu práva občanského⁴ (tedy i on si ponechával jistou rezervu).

Přes zdrženlivost většiny právních teoretiků bylo v první polovině minulého století zřejmé, že pracovněprávní problematika se stala natolik významnou a specifickou, že souvislost soukromoprávních a správních norem, dotýkajících se pracovní činnosti a jejich výsledků, nebylo možné ignorovat. Co tedy bylo třeba pod pojem pracovního práva zahrnout a kam v rámci právního řádu tato problematika měla patřit?

Koncepce pracovního práva

Na uvedené otázky si v obecné rovině můžeme odpovědět snadno. Mezi těmi, kdo se hlásili k myšlence samostatného pracovního práva, v tom, co vše pod označení pracovní právo zahrnout, shoda nepanovala. Někteří dokonce prosazovali i jiné označení – dělnické právo. Jednota nepanovala ani v náhledu na místo pracovního práva v právním řádu, protože někteří je podřazovali pod obecnější pojem sociální právo. V zásadě však lze říci, že v různých konkrétních modalitách se setkáváme se dvěma základními přístupy: vymezením pracovního práva s důrazem na subjekt (pracovní právo jako právo určité sociální vrstvy) nebo naopak na obsah právního vztahu (pracovní právo jako právo vázící se k pracovnímu poměru).

---

³ *Slovník veřejného práva československého*. III. Heslo: *Pracovní smlouva* (J. Krčmář). Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 442.

⁴ SEDLÁČEK, J., *Obligační právo. II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních*. Brno: Právník, 1926, s. 115.

V německé právní vědě, která československé právní teoretiky a praktiky výrazně inspirovala, tato dvě pojetí reprezentují především práce Waltera Kaskela⁵ a Heinze Potthoffa.⁶ Podrobněji si rozdílné pohledy na podstatu, vymezení a místo pracovního práva můžeme demonstrovat na československé odborné literatuře, věnované speciálně této problematice.

a) Začali jsme názorem Emila Háchy, proto se k němu ještě vrátíme. V pregnančně zpracovaném a již citovaném slovníkovém hesle Pracovní právo, kde reagoval na zmíněné bohaté a rozmanité výsledky německé právní vědy, chápal pracovní právo jako soubor norem, které se pojí k pracovnímu poměru. Z toho je zřejmé, že odmítal Kaskelovu charakteristiku pracovního práva jako práva určité společenské vrstvy a že naopak byl blízký Heinzi Potthoffovi, který vázal pracovní právo k pracovnímu poměru. Usuzoval, že do pracovního práva nebude možné zahrnout služební právo veřejných zaměstnanců, které je chápáno jako veřejnoprávní poměr, zatímco pracovní poměr je poměr soukromoprávní. Zároveň konstatoval, že to nebude veřejným zaměstnancům vždy ku prospěchu, čímž měl na mysli skutečnost, že se na jejich poměr nebudou moci aplikovat ty předpisy, které byly vědomě přijaty jako pracovněprávní, tj. vztahující se k pracovnímu poměru, tedy především předpisy tzv. ochranného práva.

Pracovní poměr podle E. Háchy tedy vznikl jako poměr založený pracovní smlouvou o práci určené časově a představoval trvalý závazkový (obligační) poměr. E. Hácha v souvislosti s ním zdůrazňoval nesamostatnost nebo závislost práce a vyvozoval z ní i vyšší stupeň osobní závislosti zaměstnance na zaměstnavateli. Zároveň však jako zkušený praktik upozorňoval, že někdy je velmi těžké rozlišit, zda se v konkrétním případě jedná o smlouvu o práci (tedy pracovní smlouvu v tomto užším slova smyslu) nebo o smlouvu o dílo.⁷

---

⁵ Walter KASKEL své pojetí prezentoval v Háchou citované práci *Arbeitsrecht*. Berlin: Verlag von Julius Springer, 1925.

⁶ Podle Heinze POTTHOFFA pracovní právo tvoří soubor všech právních norem, které se vztahují k pracovnímu poměru, tzn. ke skutečnosti, že jedna osoba je jinou přijata do práce a přitom je existenčně nucena, aby do pracovního poměru vstoupila. Srovnej *Alphabetisches Wörterbuch des Arbeitsrechtes. Practisches Handbuch für das gesamte Dienstrecht der Arbiter, Angestellten und Beamten*. Hrsg. H. Potthoff, Stuttgart: Verlag von J. Heß, 1921, s 26 a násl.

⁷ Srovnej *Slovník veřejného práva československého*. III. Heslo: Pracovní právo (E. Hácha). Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 424 – 425. A uvědomoval si to také Jaromír Sedláček, když napsal, že „není činnosti, která by neměla výsledku, a není výsledku bez činnosti“ a že „setkáváme se často se smlouvami, které mají znaky jak smluv služebních, tak i smluv o dílo“; viz SEDLÁČEK, J., *Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních*. Brno: ČsAS „Právník“, 1926, s. 112 – 113, 113. Později na to upozorňoval i Sedláčkův a Roučkův komentář k občanskému zákoníku (ROUČEK, F. –

b) Předpisy pracovního práva v roce 1930 uspořádali do příručky Pracovní právo republiky Československé Jaroslav Říha a František Freudenfeld.⁸ V přepracovaném a rozšířeném vydání tuto práci znovu vydali František Freudenfeld a Jan Kasanda v roce 1938.⁹ Pojem pracovní právo použili, ale nedefinovali. Pouze v úvodu (s. 5) podobně jako Hácha konstatovali, že „pracovní právo bylo pojímáno v obvyklém smyslu, a jednáno tedy pouze o úpravě služebního (zvýraznil L. V.) pracovního poměru a vyloučena samostatná pracovní smlouva (smlouva o dílo, nakladatelská).“

Z tohoto textu logicky plynou dvě konsekvence:

aa) Použitý pojem pracovní smlouva chápali v duchu dvoudílné Lotmarovy práce z roku 1902¹⁰ široce, aniž by se ovšem pracovní smlouvě v takovémto širokém pojetí plně věnovali. Pracovní smlouvou podle nich byla každá smlouva, kterou strany ujednávají, že jeden bude konat práci pro druhého a druhý za to platit odměnu. Zahrnovala tedy i zmíněné samostatné pracovní smlouvy, tj. smlouvu o dílo a smlouvu nakladatelskou, případně smlouvu o obstarání věci pro jiného.

bb) Služebním pracovním poměrem, o němž je v citaci řeč a který byl podle nich klíčovým pojmem pracovního práva, rozuměli právě jen poměr založený na služební smlouvě, tedy na pracovní smlouvě, podle níž je pracovní výkon určen časem. Služební smlouvu tedy chápali jako pracovní smlouvu v užším slova smyslu a pracovní právo spojovali pouze s ní.

Vraťme se však k citovanému textu (s. 5): „Do této sbírky nebyly také pojaty předpisy upravující právní poměry státních a veřejných úředníků a zřízců, ať již se zakládají na poměru veřejnoprávním nebo soukromoprávním (státní úředníci smluvní).“ Pouze z této formulace není zcela zřejmé, zda o postavení státních a veřejných zaměstnanců nepojednali například jen proto, že by jejich publikace přesáhla úměrně rozsah, nebo zda se problematikou právních poměrů „státních úředníků smluvních“ nezabývali, protože ji nepovažovali za pracovněprávní. Jen z kontextu, zejména ve spojení s první z výše citovaných vět, můžeme dovozovat, že tuto oblast do pracovněprávních vztahů zřejmě skutečně nezahrnovali.

SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Díl V. Praha: V. Linhart, 1937, s. 190).

⁸ ŘÍHA, J. – FREUDENFELD F., *Pracovní právo republiky Československé*. Praha: V. Linhart, 1930.

⁹ FREUDENFELD F. – KASANDA, J., *Pracovní právo republiky Československé*. Praha: V. Linhart, 1938.

¹⁰ LOTMAR, Ph., *Der Arbeitsvertrag nach dem Privatrecht des deutschen Reiches*. Leipzig: 1902.

Na práci Františka Freudenfelda a Jana Kasandy si můžeme konkrétněji demonstrovat, co považovali za součást pracovního práva. Svou příručku uvedli ustanoveními ústavy a dalších předpisů o pracovní svobodě a jejich zárukách. Pak se věnovali úpravě pracovní smlouvy a vedle obecných ustanovení a charakteristiky zvláštní úpravy pro jednotlivé skupiny povolání sem začlenili i charakteristiku kolektivních („hromadných“) smluv. Do následujících částí zařadili právní předpisy o rozhodování a urovnávání sporů z pracovního poměru, závodním a zájmovém zastoupení a o ochraně zaměstnanců (dělníků), dále daňové a poplatkové předpisy, příslušná ustanovení exekučního a konkurzního řádu a také statistické předpisy (o statistice stávek a výluk a statistice kolektivních smluv). Pojednali i o mezinárodním pracovním právu, přičemž ovšem výslovně upozornili, že „podle našeho práva nemá přímé platnosti“. Naopak se nevěnovali předpisům o veřejném (sociálním, penzijním a úrazovém) pojištění zaměstnanců, přestože je k pracovníprávní problematice nepochybně řadili. Jejich vynechání zdůvodnili tím, že představují obsáhlou materii a „vydavatelé nemohli vydati toto dílo ve větším rozsahu“.¹¹

c) V další prvorepublikové publikaci, v prakticky zaměřené Příručce pracovního práva odborového rady na ministerstvu sociální péče Josefa Kotka¹² vydané v souvislosti se zřízením pracovních soudů, definici pracovního práva nenajdeme. Jako u Freudenfelda a Kasandy je pro autora ústředním pojmem pracovní poměr, jak byl upraven v občanském zákoníku a v dalších speciálních předpisech, a jako oni se věnuje také kolektivním smlouvám, ochrannému zákonodárství (byť tento zobecňující pojem nepoužívá), zájmovému zastoupení zaměstnanců, řešení pracovních sporů a péči o nezaměstnané. Narozdíl od uvedených autorů J. Kotek interpretuje také ustanovení právních předpisů o učňovské smlouvě a též o smlouvě o dílo. Naopak nevěnuje pozornost daňovým a poplatkovým předpisům a ustanovením exekučního a konkurzního řádu, pokud se dotýkala zaměstnanců. Nezařazení výkladu o veřejnoprávním pojištění zdůvodňuje stejně jako oni omezeným rozsahem příručky (a hrozícím zdržením jejího vydání). Zdá se tedy, že autora k výběru materie nevedla žádná ucelená teoretická koncepce, ale především ohled na potřeby soudců-laiků působících v nových pracovních soudech.

d) Jen o rok dříve než Josef Kotek vydal svou práci věnovanou pracovníprávní problematice František Polák. Nazval ji Dělnické právo československé¹³ a své výklady pojal úžeji než jeho předchůdci. Dělnické

---

¹¹ Všechny citace v tomto odstavci FREUDENFELD F. – KASANDA, J., *Pracovní právo republiky Československé*. Praha: V. Linhart, 1938, s 5 – 6, 6.

¹² KOTEK, J., *Příručka pracovního práva*. Praha: Československý Kompas, 1932.

¹³ POLÁK, F., *Dělnické právo československé*. Praha: vlastním nákladem, 1931.

právo určené k ochraně dělnické třídy a mající „svůj původ jednak v bojích dělnictva proti zaměstnavatelstvu, jednak v koncesích, daných zaměstnavatelstvem dobrovolně dělnictvu z důvodů zmírnění třídních protiv a vyhnutí se případným ztrátám na pracovní síle“, chápal jako „souhrn právních norem poměru pracovního se týkajících“. Za jeho subjekt ovšem považoval pouze dělníky, tj. „osoby vykonávající výlučně nebo převážně fyzickou práci“. Svě vymezení zdůvodňoval tím, že to, co ostatní nazývají pracovním právem a co se podle nich vztahuje na dělníky i zřízence, je výsledkem třídního boje dělníků proti buržoazii a že „zřízenectvo, případně i úřednictvo, větším dílem vzdaluje se souručenství s dělnictvem a pracovní poměr těchto kategorií zaměstnanců utváří se zcela rozdílně od dělnictva“. V jeho poněkud nejasně zformulovaném úvodním vymezení dělnické právo „mělo za předmět právní poměr mezi dělníkem a zaměstnavatelem, úpravu pracovního poměru, zastupitelskou činnost dělnictva (závodní výbory, dělnické komory, dále ochranu práce dělníkovy vůči zaměstnavateli)“. Celou materii pak rozdělil na kolektivní, individuální a ochranné dělnické právo. Bez zajímavosti nejsou ani proporce jeho výkladu. Kolektivnímu dělnickému právu (kolektivním smlouvám, pracovním řádům, koaličnímu právu, stávce, výluce, odborovým organizacím, dělnickým komorám, závodním výborům, hornickým závodním radám, závodním organizacím důvěrníků na železnici a závodním výborům pražských elektrických podniků a také soudnictví) věnoval tři sta čtyřicet stran textu, individuálnímu pracovnímu právu (pracovnímu poměru, konkrétněji pracovním smlouvám a z nich plynoucím právům a povinnostem, dovolené, vysazení z práce, skončení pracovního poměru a s ním spojeným problémům, zprostředkování práce) šedesát stránek a ochrannému dělnickému právu (ochraně pracovní doby, ochraně práce žen, dětí a mladistvých, technické ochraně práce v podniku, živnostenské inspekci a pracovnímu právu trestnímu) cirka třicet stran.¹⁴

e) Také podle Otakara Peterky, kterého při vymezení pracovního práva v úvodních pasážích jeho Pracovního práva jinak silně inspiroval Háchův výklad ze Slovníku veřejného práva československého, bylo pracovní právo „právem sociálně slabých v důsledku pracovního poměru, na prvním místě tedy právem dělnické třídy“¹⁵. Na rozdíl od E. Háchy a podobně jako F. Polák tedy výslovně akceptoval Kaskelovo vymezení pracovního práva jako práva určité společenské třídy. Pracovněprávní normy, byť roztržštěné v různých předpisech, jsou podle něj „spojeny jednotnou vývojovou tendencí i společným obsahem, který je dán snahou a úkolem státu při zachování individualistického (kapitalistického) hospodářského řádu a jeho výhod zmírniti nepříznivé důsledky, které tento řád přináší třídám sociálně

---

¹⁴ Citace v tomto odstavci tamtéž, s. 14, 7, 20, 20 a 16.

¹⁵ PETERKA, O., *Pracovní právo. Výklad přítomného stavu pracovního zákonodárství*. Brno: Moravské nakladatelství B. Pištělák, 1936, s. 7.

slabším v důsledku stávajícího pracovního poměru¹⁶. Zároveň však zdůraznil, že přestože po skončení první světové války pracovní právo zaznamenalo nečekané pokroky, není ještě ve všech směrech zpracováno.

f) Ještě výrazněji než František Polák nebo Otakar Peterka se svým pojetím pracovního práva od ostatních odlišoval brněnský právní teoretik a konstitucionalista Zdeněk Neubauer. Jeho pojetí nezapře normativistický základ, konkrétně snahu hledat v právu to, co je jeho součástí společné. Pracovní právo totiž považoval za nejdůležitější složku širšího práva sociálního, které podle něj tvořily normy sociální péče o všechny sociálně slabé vrstvy. Vedle pracovněprávní problematiky do něj řadil například bytovou péči, péči o matky a kojence nebo předpisy chránící drobné živnostníky a zemědělce. Samotné pracovní právo se podle něj dělilo na pracovní právo v užším slova smyslu a na právo sociálně-pojišťovací. Pracovní právo v užším slova smyslu pak obsahovalo „právní předpisy na ochranu zaměstnance jako slabšího smluvníka smlouvy pracovní“¹⁷. Omezovalo tedy smluvní svobodu a jako *ius cogens* diktovalo určitý obsah pracovní smlouvy.

Pracovní právo ve výuce budoucích právníků

O pracovní smlouvě a ustanoveních chránících zaměstnance se na právnických fakultách přednášelo v rámci občanského práva a správního práva. Krátce po vzniku republiky, na konci roku 1921, předložili levicoví poslanci Poslanecké sněmovně Národního shromáždění návrh na zřízení stolice dělnického práva.¹⁸ Konstatovali v něm „naléhavou potřebu, aby dělnickému právu počalo se soustavně vyučovati na právnických fakultách našich universit“. V lednu následujícího roku poslanci dostali zprávu kulturního výboru, který návrh podpořil a navrhl uložit ministerstvu školství a národní osvěty, aby v této záležitosti ihned zahájilo jednání s profesorskými sbory všech právnických fakult. Návrh, stejně jako obdobný návrh sociálních demokratů se však nesetkal s příznivou odezvou u profesorských sborů a nakonec zapadl.¹⁹

---

¹⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁷ NEUBAUER, Z., Právní řád práce. In: *Brázda*, 1941, roč 4 (22), s. 290.

¹⁸ www.psp.cz; Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1921. I. volební období; 4. zasedání. T 3267.

¹⁹ KINDL, V.,

V Brně se myšlenkou na vytvoření samostatné „pracovněprávní“ vyučovací disciplíny Dělnické právo zabýval profesor Rudolf Dominik.²⁰ Profesor Dominik, který k tomu napsal i krátké stati do brněnského sociálně demokratického deníku Stráž socialismu a do časopisu Všehrd.²¹ Do dělnického práva se podle něj měly věnovat „všechny obory, jež se zabývají právními poměry zaměstnanců, zejména dělnictva všech kategorií“ a také výklady o poměrech „v jiných pokročilých zemích“ a o „institucích mezinárodních“.²²

Syntéza nebo symbióza soukromého a veřejného?

Lze tedy shrnout, že pracovní právo vyrůstalo ze sféry soukromého práva (u nás především z ustanovení občanského zákoníku o námezdní smlouvě a po novelizaci z roku 1916 o služební smlouvě), ale svůj osobitý charakter získávalo díky ochrannému zákonodárství státu a uplatnění kolektivních smluv jako specifického pramene práva. Pojednání o pojetí pracovního práva proto musíme ukončit připomenutím teoretických diskusí o pracovním právu vedených z pohledu základního, ale ne zcela jednoznačného, dělení práva na právo soukromé a veřejné. Tento teoretický problém, svými kořeny sahající do starověkého Říma, byl totiž vždy navýsost praktický: uvědomme si jen, že na tomto dvojdělení je založena oblast procesního práva, nebo přesněji řečeno, odvíjí se od něj způsob projednávání případného sporu.

V diskusích o povaze pracovního práva se na začátku 20. století profilovaly dvě koncepce. První, která si ovšem nezískala mnoho příznivců, se snažila obě složky – veřejnoprávní i soukromoprávní – syntetizovat do zvláštního, třetího odvětví. Podle ní pracovní právo představovalo syntézu práva veřejného a soukromého, v níž se obě složky neoddělitelně prolínaly a vytvářely svébytný, samostatný článek mezi soukromým a veřejným právem. Místo dvojdělení právního řádu tedy originálně zaváděla trojdělení. Toto specifické právo jeho příznivci označovali jako právo hospodářské²³

---

²⁰ K tomu A MU, fond J XIII, kart. 2, i. č. 14

²¹ Celý drobný Dominikův článek ze Stráže socialismu převzal a glosoval ve stati *Dělnické právo* (In: *Všehrd*, roč. III/1921-1922, s. 100 – 103) autor, skrývající se pod značkou –lk– (Brno). Profesor Dominik na něj odpověděl stejně nazvaným článkem (*Všehrd*, roč. IV/1922-1923, s. 153 – 155).

²² DOMINIK, R., Dělnické právo. In: *Stráž socialismu*; citováno podle –lk– (Brno), Dělnické právo. In *Všehrd*, roč. III/1921-1922, s. 101.

²³ Snad to ani není třeba, ale přeci jen raději připomínáme, že takto pojaté hospodářské právo nesmíme ztotožňovat s hospodářským právem, jak se u nás vyvinulo ve druhé

nebo sociální, a jak je z uvedeného zřejmé, ve čtyřicátých letech minulého století se k němu do jisté míry přikláněl Zdeněk Neubauer.

Druhá koncepce viděla v pracovním právu veřejnoprávní i soukromoprávní složku s tím, že se rozsah veřejnoprávní materie postupně rozšiřoval. Její zastánci se však vesměs neshodovali v názoru na to, kudy mezi nimi vede dělicí čára. Jednoznačně do veřejnoprávní oblasti řadili předpisy, jimiž stát chránil zaměstnance (tzv. ochranné právo). Za soukromoprávní původně považovali předpisy o sociálním pojištění, protože se velmi podobaly soukromoprávní pojišťovací smlouvě. Postupně však převládl názor, že se jedná o veřejnoprávní ustanovení. V podstatě nedořešeny zůstaly spory, kam zařadit ustanovení o zaměstnaneckých organizacích.

Setkávání soukromoprávních a veřejnoprávních prvků v pracovním, respektive dělnickém, právu konstatoval i František Polák.²⁴ Podle něj veřejnoprávní prvky vyjadřovaly nový charakter pracovního poměru, který se dělnické třídě postupně dařilo prosazovat, a tak byly ukazovatelem momentální síly dělnické třídy (s konsolidací kapitalistického hospodářství v Československu také spojoval snahu rušit zákony z prvních poválečných let, které pracovnímu poměru dávaly dílčí veřejnoprávní rysy). Můžeme tedy říci, že proti sobě důsledně stavěl kapitalistické soukromoprávní a socialistické veřejnoprávní pojetí pracovního poměru. Z toho mu vyplynul kategorický závěr: „aby se veškeré dělnické právo stalo právem veřejným, k tomu by bylo zapotřebí, aby dělnická třída úplně zaměnila třídu kapitalistickou v ovládnutí státu“; (s. 10).

Někteří autoři upozorňovali na nápadnou podobnost osobní závislosti zaměstnance, tedy mocenského poměru, do něhož se zaměstnanci dostávali, s podřízeností nebo závislostí jedné strany, typickou pro veřejnoprávní poměr. Proti tomu se namítalo, že u veřejnoprávních vztahů nerozhoduje podřízenost sama, ale skutečnost, že tu *persona potentior*, tedy silnější subjekt, vystupuje jako nositel veřejné moci. Jak správně upozornil E. Hácha, když si uvědomíme, že rozhodujícím znakem nositele veřejné moci je právě jeho nadřazenost, ztratí tento protiargument na působivosti, protože se v argumentaci dostáváme do kruhu, z něž není logické východisko.²⁵

* * *

---

polovině minulého století. Toto pozdější hospodářské právo bylo nepřímým nástupcem dřívějšího obchodního práva, a tedy i předchůdcem našeho dnešního obchodního práva.

²⁴ POLÁK, F., *Dělnické právo československé*. Praha: vlastním nákladem, 1931. Kapitolka *Soukromoprávní a veřejnoprávní prvky v dělnickém právu* (s. 5 – 11) jeho výklady otevírá.

²⁵ *Slovník veřejného práva československého*. III. Heslo: Pracovní právo (E. Hácha). Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 425.

V meziválečném období pracovní právo nepředstavovalo ani – když se vrátíme k formulaci Emila Háchy – „ustálený právní pojem“, ani samostatnou součást právního řádu, ani propracovanou vědeckou disciplínu, ani pravidelně vyučovaný předmět ve studijních plánech (seznamech přednášek) právnických fakult, i když ministerstvo na jeho zavedení do výuky v roce 1923 naléhalo.²⁶ Zákodárce si však (z části pod německým vlivem) specifickou povahu pracovní smlouvy a na ní založeného pracovního poměru uvědomoval už na konci 19. století a právní věda na tuto změnu nemohla nereagovat.

Literature:

- Alphabetisches Wörterbuch des Arbeitsrechtes. Practisches Handbuch für das gesamte Dienstrecht der Arbeiter, Angestellten und Beamten. Hrsg. H. Potthoff, Stuttgart: Verlag von J. Heß, 1921, s 26 a násl.
- DOMINIK, R., Dělnické právo In: Všehrd, roč. IV/1922-1923, s. 153 – 155.
- FREUDENFELD F. – KASANDA, J., Pracovní právo republiky Československé. Praha: V. Linhart, 1938.
- KASKEL W.: Arbeitsrecht. Berlin: Verlag von Julius Springer, 1925.
- KINDL, V., Pokus o zařazení tzv. dělnického práva do výuky právnické fakulty UK v období buržoazní ČSR. In: AUC – Historia Universitatis Carolinae Pragensia, sv. XXIV, Praha: UK, 1984, s. 45 – 66.
- KOTEK, J., Příručka pracovního práva. Praha: Československý Kompas, 1932.
- –lk– (Brno), Dělnické právo. In Všehrd, roč. III/1921-1922, s. 101.
- LOTMAR, Ph., Der Arbeitsvertrag nach dem Privatrecht des deutschen Reiches. Leipzig: 1902.
- NEUBAUER, Z., Právní řád práce. In: Brázda, 1941, roč 4 (22), s. 290.
- PETERKA, O., Pracovní právo. Výklad přítomného stavu pracovního zákonodárství. Brno: Moravské nakladatelství B. Pištlák, 1936.

---

²⁶ K tomu KINDL, V., Pokus o zařazení tzv. dělnického práva do výuky právnické fakulty UK v období buržoazní ČSR. In: AUC – Historia Universitatis Carolinae Pragensia, sv. XXIV, Praha: UK, 1984, s. 45 – 66.

- POLÁK, F., Dělnické právo československé. Praha: vlastním nákladem, 1931.
- SEDLÁČEK, J., Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních. Brno: ČsAS „Právník“, 1926.
- Slovník veřejného práva československého. III. Hesla: Pracovní právo (E. Hácha); Pracovní smlouva (J. Krčmář). Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1934.
- ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J., Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl V. Praha: V. Linhart, 1937.
- ŘÍHA, J. – FREUDENFELD F., Pracovní právo republiky Československé. Praha: V. Linhart, 1930.
- Všeobecný slovník právní. I. – V. Pořádá a vydává F. X. Veselý. Praha: nákladem vlastním, 1896 – 1899.
- www.psp.cz; Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1921. I. volební období; 4. zasedání. T 3267.
- Archív Masarykovy univerzity v Brně (A MU)

Contact – email
lav@mail.muni.cz